

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Unguentariumları

The Terracotta Unguentaria from Kurul Fortress

S. Yücel ŞENYURT^a, Leyla YORULMAZ^{b*}

^a Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-2524-1567

^b Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0001-7814-1397

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 25 Şubat 2020

Kabul tarihi: 20 Mayıs 2020

Anahtar Kelimeler:

Hellenistik Dönem,

Karadeniz Bölgesi,

Kurul Kalesi,

Unguentarium,

VI. Mithradates

ARTICLE INFO

Article History:

Received February 25, 2020

Accepted May 20, 2020

Keywords:

Black Sea Region,

Hellenistic Period,

Kurul Fortress,

Mithradates VI,

Unguentarium

ÖZ

Ordu ili, Altınordu ilçesine bağlı Bayadı Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Kurul Kalesi'nde, 2010-2019 yılları arasında yürütülen kazılarda, İç Kale ve Kuzey Teras sektörlerindeki neredeyse tüm mekânlarda çok sayıda unguentarium ele geçmiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan bu unguentariumlar, tüm ve tüme yakın 23 örnek ile 2'si minyatür 33 adet ağız-boyun, gövde ve kaide profilinden oluşmaktadır. Bu çalışmada görsel örnekleri ve çizimleri ile sunulabilen yalnızca 26 unguentarium değerlendirmeye alınmış olup, tamamı iğ formulu olan bu örnekler, kil, astar ve yüzey özelliklerine göre gruplandırılmıştır. Söz konusu unguentariumlar, MÖ 2. yüzyılın sonu ile MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısına uzanan oldukça kısa bir zaman aralığına tarihlendirilmektedir. Yalnızca VI. Mithradates Dönemi ile sınırlı olan bu tarihler Kurul Kalesi'nde ele geçen diğer arkeolojik veriler ile de desteklenmektedir.

ABSTRACT

In Kurul Fortress located within the borders of Bayadı Mahallesi in Altınordu district in Ordu, a large number of unguentaria have been found in the sectors of Inner Fortress and North Terrace during the excavations conducted between 2010 and 2019. These unguentaria constituting the subject of the study consist of 23 well preserved samples and 33 rim-neck, body and base profiles/fragments including 2 miniature forms. In this study only 26 of them which can be presented with colorful examples and drawings are included. These unguentaria totally consist of fusiform samples and are classified by their clay, slip and surface features. All samples are dated to a quite short time period from the end of the 2nd century BC to the second half of the 1st century BC. These dates which is limited to the period of Mithradates VI, is also supported with other archaeological findings from Kurul Fortress.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: leylayorulmaz@gmail.com

EXTENDED ABSTRACT

Kurul Fortress located in the modern Ordu province on the eastern Black Sea coast is a mountaintop settlement with an altitude of 571 meters. The results of ongoing excavations since 2010, demonstrate an architectural layout that has been developed in accordance with the form of the main rock. The spatial arrangements of the structures, passages between sectors, and the connections of doors and corridors are all proof of a systematic and planned structure describing a *phourion** in the highlands of Pontos. Considering the geographical and topographical position of the fortress which is very suitable for the military policy of the Pontic king Mithradates VI, it is clear that Kurul Fortress was built as one of the most important military stations around Ordu† during the period of Mithradates VI (120-63 BC).

During the excavations conducted between 2010 and 2019, many architectural units and numerous archaeological data have been revealed under different group of findings. Among these findings are included a large number of ceramic unguentaria totally consisting of the fusiform samples of the Late Hellenistic Period which are compatible with the settlement level of the fortress dated from the end of the 2nd century BC to the second half of the 1st century BC. In the respective time period there is no significant changing in profiles of the vessels, except the tendency toward lessening the amount of interior space or capacity by making them slender or shorter in body. In this respect, for the fusiform unguentaria found in Kurul Fortress can be made two chronological observation in shape: The samples dated to the end of the 2nd century BC are distinguished by a globular body which the heights of the neck and foot are almost equal and the food is solid rather than hollow. The samples dated to the second half of the 1st century BC are distinguished by a more slender profile characterized by either plump or angular bodies, and solid feet of varying height. Considering the contexts of the unguentaria in the fortress, it is possible to make a distinction among the unguentaria as the vessels for everyday use found in residential areas and as offerings found in sacred areas, but the circumstances of these findings and their contents are completely unknown.

Almost all of these unguentaria have similar fabrics with visible inclusions of black sand and lime particles but their quality and workmanship can change depending on their purposes of using (as in the case of the Sacred Area of Dionysos). Based on the typological features of the fusiform unguentaria which are typical for the Late Hellenistic Period and the contexts where the unguentaria are found, all unguentaria from Kurul Fortress are dated to a time period from the end of the 2nd century BC to the second half of the 1st century BC. This quite short time period which is limited to the period of Mithradates VI only, is also supported with the coins found in the same contexts. Moreover, the historical evaluations of the similar findings obtained from other excavations in the region are compatible with this time period.

The ceramic unguentaria, which have been found in almost all necropolis in the Mediterranean Basin as the most common grave offerings in the Hellenistic and Roman periods, are frequently found in the necropolis of the northern Black Sea Region as well. Our knowledge on the samples from the southern Black Sea Region (Anatolian coast), however, is very limited because many of the ancient cities and necropolis in this region remained under the modern settlements or have not yet been unearthed. In this respect, the unguentaria of Kurul Fortress is a small contribution to the study of this type of vessels discovered at several sites in the Black Sea region, but become prominent with a large variety of findings with well-preserved conditions and serve as an important source to shed light on the Hellenistic pottery of the eastern Black Sea Region.

This article presents 26 unguentaria discovered in Kurul Fortress and kept in the storage depot of Ordu Museum. Some of the vessels have been entirely preserved with no significant damage, while others usually miss the rim, neck or foot. Their good state of preservation allow us to make analogies of nearly identical examples discovered in the graves and settlements of the eastern Mediterranean and the Black Sea.

* Phourion is a settlement unit featuring various structural groups which serve the purposes of surveillance, defense and attack, and economic functions as well (Nielsen, 2002, s. 50-51, 54).

† Cingirt Kayası is another military station in Ordu province dated to period of Mithradates VI. Bkz. Erol, 2014; Erol, 2015; Erol ve Tamer, 2018a.

Giriş

İlk örnekleri Erken Hellenistik Dönem’de karşımıza çıkan unguentariumlar (Kotitsa, 1998, s. 153; Rotroff, 2006, s. 15), özellikle mezar hediyesi (Thompson, 1934, s. 473; Hellström, 1965, s. 23; Anderson-Stojanović, 1987, s. 105-106; Saraçoğlu ve Çekilmez, 2011, s. 219-249; Akçay 2013, s. 13) olarak ya da kütle bağlantılı mekânlarda adak eşyası (Nohlen ve Radt, 1978, s. 83; Smetana-Scherrer, 1982, s. 88; Rotroff, 1997, s. 176; Tırpan ve Söğüt, 2002, s. 301, 309; Baldıran, 2015, s. 72) veya libasyon amaçlı (Thompson, 1934, s. 473; Kahane, 1952, s. 131-132; Kurtz ve Boardman, 1971, s. 144; Nohlen ve Radt, 1978, s. 83; Dusenbery, 1998, s. 798) kullanılmış kaplar olarak tanınmaktadır. Kullanıldıkları dönemde nasıl adlandırıldığına dair kesin bir veri bulunmayan bu kaplar, modern çalışmalarda *unguentarium* terimi dışında *lacrimaria*¹ veya *balsamaria*² terimleri ile de ifade edilmektedir. Unguentariumların sadece parfüm veya değerli yağların (Thompson, 1934, s. 335, 473; Hayes, 1997, s. 85; Rotroff, 1997, s. 137-138) saklanması için değil, kozmetik ürünlerden (Anderson-Stojanović, 1987, s. 11) çeşitli ilaç ve merhemlere (Stern, 2001, s. 43; Anderson-Stojanović, 1987, s. 115-116) kadar oldukça geniş bir kullanım alanı olduğu önerilmektedir.³ Maliyet açısından ucuz oldukları için tercih edilen pişmiş toprak unguentariumların kullanım amaçlarına göre kalitesi de değişmekte, nitelikli temiz kilden yapılmış siyah astarlı örneklerinin yanı sıra oldukça özensiz yapılmış astarsız örnekleri de görülebilmektedir.⁴ Kullanım alanları dönemsel olarak değişmeyen unguentariumların erken örnekleri geniş kaidelere sahip olduklarından kendi ayakları üzerinde durabilmektedir. Ancak iğ formu (*fusiform*) unguentariumların ortaya çıkışıyla birlikte bu özelliklerini yitirdikleri ve muhtemelen bir destek aracılığıyla (Sparkes ve Talcott, 1970, s. 43, 80) veya boyunlarından bir iple asılarak (Dusenbery, 1998, s. 799; Anderson-Stojanović, 1987, s. 114) kullanıldıkları düşünülmektedir.⁵

Unguentarium formunun ilk ortaya çıkış yeri hakkında çeşitli görüşler sunulmakta ancak kesin kabul görmüş bir tespit henüz bulunmamaktadır.⁶ MÖ 4. yüzyıla tarihlenen erken örneklerinde geniş ve alçak kaideli, kısa ince boyunlu ve yuvarlak şişkin gövdeli tipler ile temsil edilirken (Anderson-Stojanović, 1987, s. 106, 108), bu yüzyıldan sonra ayak ve boyun kısımları uzamaya başlamış, gövdenin şişkinliği azalarak iğ formu, ince uzun unguentariumlar üretilmeye başlamıştır (Kotitsa, 1998, s. 153; Rotroff, 2006, s. 15). MÖ 2. yüzyılda boyun ve ayak yükseklikleri tamamen birbirine eşitlenirken, daha sonra alt gövde uzatılarak kabın derinliği azaltılmıştır (Christensen ve Johansen, 1971, s. 45; Anderson-Stojanović, 1987, s. 109). Ortalama yükseklikleri 8-20 cm arasında değişen bu tipin, 4-5 cm yüksekliğinde minyatür örneklerinin yanı sıra, 40 cm yüksekliğinde iri boyutlu örnekleri de bulunmaktadır (Baldıran, 2015, s. 71). MS 7. yüzyıla kadar kullanımda kalan unguentariumlar Geç Hellenistik dönemde

¹ *Lacrimarium* ya da *lacrimatorium* teriminin cenazeye katılan kişilerin gözyaşlarını biriktirdikleri kapları ifade ettiğine dair bazı görüşler bulunmakla birlikte (Anderson-Stojanović, 1987, s. 106) birçok bilim adamı tarafından bu görüş reddedilmektedir (Thompson, 1934, s. 472-473, dn. 3; Hellström, 1965, s. 23).

² Unguentarium gibi tanımlayıcı bir terim olan *balsamarium*, arkeologlar tarafından söz konusu kapların içindeki olası malzemeyi belirtmek için kullanılır (Anderson-Stojanović, 1987, s. 106).

³ Unguentariumlar içinde muhafaza edilen diğer ürünler için bkz. Hellström, 1965; Barag, 1972; Alcock, 1980; Greenewalt, Sullivan, Ratte ve Howe, 1983; Anderson-Stojanović, 1987; Günay, 1989; Gürler, 1994; Rotroff, 1997.

⁴ Anderson-Stojanović’e göre kalitesiz kilden yapılmış örnekler genellikle nekropol alanlarında bulunur ve bunlar ticari amaçla üretilmiş unguentariumların standartlarından çok uzaktır (Anderson-Stojanović, 1987, s. 117).

⁵ İğ formu unguentariumların dik durabilmeleri için bir destek aracılığıyla kullanıldıkları önerisi, henüz bu amaç için kullanılmış ayakların ele geçmemesi nedeniyle teoriden öteye gidememektedir (Khairy, 1980, s. 85; Anderson-Stojanović, 1987, s. 114). Geç Roma dönemine tarihlenen unguentariumlarda görülen tipal örneklerden yola çıkarak bu kapların bir destek veya tutamak olmaksızın yatay olarak kullanıldıkları da önerilebilir (Anderson-Stojanović, 1987, s. 114; Şimşek ve Duman, 2007, s. 289).

⁶ Unguentarium formunun çıkış yeri konusunda öneriler için bkz. Thompson, 1934; Åström, 1967; Hellström, 1965; Guz-Zilberstein, 1995; Dusenbery, 1998; Brun, 2000.

düztabanlı torba formlu örnekleri ile karşımıza çıkarken, MS 4. yüzyıldan itibaren kaidesiz, ince uzun gövdeli ve dar ağızlı tiplerle temsil edilir (Thompson, 1934, s. 472-474; Robinson, 1959, s. 15; Hellström, 1965, s. 23; Khairy, 1980, s. 85-91; Rotroff, 1984, s. 258; Anderson-Stojanović, 1987, s. 106).

Akdeniz coğrafyasında Hellenistik ve Erken Roma dönemlerine tarihlenen nekropollerin neredeyse tamamında ele geçen unguentariumlar (Anderson-Stojanović, 1992, s. 81), Karadeniz Bölgesinde de oldukça popüler bir buluntu grubu olup, özellikle Kuzey Karadeniz Bölgesindeki nekropol alanlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır⁷. Ancak Güney Karadeniz Bölgesi'nde (Anadolu kıyıları) yer alan antik kentlerin ve nekropol alanlarının çoğu modern yerleşimler altında kaldıkları ya da henüz gün yüzüne çıkarılmadıkları için bu bölgeden ele geçen unguentariumlar hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır.⁸ Bu noktada iyi korunmuş olması ve zengin buluntu çeşitliliği sunması açısından öne çıkan Kurul Kalesi örnekleri, en azından Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Hellenistik Dönem seramik verilerine ışık tutmak adına önemli bir kaynak niteliğindedir.

Kurul Kalesi Unguentariumları

Kurul Kalesi'nde şimdiye dek yürütülen kazı çalışmalarında, kalede zirve kısmından kapı alanına kadar olan "İç Kale" kısmı ile "Kuzey Teras" kısmını kapsayan iki ana sektörde gelişen bir yerleşimin varlığı tespit edilmiştir (Şenyurt ve Akçay, 2016, s. 226) (Resim 1-2). İç Kalenin zirve kısmında yer alan ve kalenin en erken yerleşim alanı olan Sunak Kayası açık hava tapınım alanı, yüzeye çok yakın olması nedeniyle kayda değer bir seramik veri sunmamaktadır. Ancak Kuzey Yamaç'taki Kybele Kült Alanı, Kapatılmış/Terkedilmiş Kült Alanı (Taş Yığıma) ve Dionysos Kült Alanı özellikle unguentarium, rhyton ve kandil gibi kültürel uygulamalarla bağlantılı seramiklerin en yoğun ele geçtiği yerlerdir. Bu mekânlar dışında kaledeki tahribatla bağlantılı olarak yerleşim içerisinde dağınık halde ele geçen çok sayıda kırık unguentarium parçası bulunmuştur. Kalede şimdiye dek 23 adet tüm veya tüme yakın unguentarium, 32 adet unguentarium ağız-boyun, gövde veya dip parçası ele geçmiştir.

Kurul Kalesi'nin iki ana kazı sektöründen ilkinin oluşturduğu İç Kale, kalenin zirvede en güney noktasından başlayarak, kuzeybatıya doğru uzanan kesimini kapsamaktadır (Resim 2). Kaya rezervuarının açıldığı ana kayaya doğru bir kapı aralığı şeklinde daralarak uzanan İç Kale sur duvarları, Basamaklı Tünel, Rezervuar ve Sunak Kayası olarak adlandırdığımız zirve noktasını da içine alarak, Kurul Kalesi yerleşiminin en yüksek kesimini oluşturmaktadır. İç kalenin güneybatı kesiminde yer alan Sunak Kayası, deniz seviyesinden 571 metre yüksekliği ile Kurul Kalesi'nin en yüksek zirvesini oluşturmaktadır. Kayalığın batı yamacı üzerinde yer alan ve açık hava tapınım alanı sınıfında değerlendirilen bu kutsal alanda yapılan çalışmalarda, kayaya oyularak oluşturulmuş sunak nişleri, basamaklar ve muhtemelen kandillerin konulması için düzenlenmiş çukurlar tespit edilmiştir. Kayalığın batısında, daha aşağı seviyede de kaya yüzüne oyulmuş nişlerin tespit edilmiş olması, buradaki kültürel uygulamaların geniş bir alanda yürütüldüğünü göstermektedir. Söz konusu alan yüzeye çok yakın olması ve kaçak kazı faaliyetleri yüzünden tahrip edildiği için ele geçen buluntu sayısı da oldukça sınırlıdır. Söz konusu buluntular arasında nişlerde kullanılmış olması muhtemel sunu kapları arasında değerlendirilen 5 adet unguentarium parçası da bulunmakta olup, söz konusu örnekler yalnızca

⁷ Kuzey Karadeniz Bölgesinden ele geçen unguentarium örnekleri için bkz. Belov, 1953; Kaposina, 1959; Ivanov, 1963; Parovich-Peshikan, 1974; Bouzek, 1990; Akkaya, 1993; Kasaev, 2002; Mordvinceva, 2005; Zajcev, 2005; Buzoianu ve Bărbulescu, 2008; Handberg ve Petersen, 2010; Hermary, Panayotova, Baralis, Riapov ve Damyanov, 2010; Karjaka 2010; Lomtadze ve Zhuravlev, 2014; Ivchenko, 2015.

⁸ Güney Karadeniz Bölgesinde ele geçen unguentarium örnekleri için bkz. Akkaya, 1993; Ünan 2010; Erol ve Tamer, 2018b.

ağız kenarı veya kaide parçası şeklinde korundukları için katalogta değerlendirmeye alınmamışlardır.

Bu alandan kuzeybatıya doğru devam edildiğinde, İç Kale'nin doğu ve batı yamacında depo işlevi gören mekânlar sıralanmaktadır. Bu mekânlardan batı yamaçta yer alan İKB-M5'ten biri tüme yakın 3 adet (Levha 2: 1; Levha 5: 24), M6'dan da 1 adet unguentarium ele geçmiştir. Doğu yamaçta ise yalnızca İKD-M1 ve hemen bitişiğindeki mekânsal bütünlüğü korunmamış duvar sıraları arkasından biri tüm 5 adet unguentarium ele geçmiştir (Levha 3: 10; Levha 4: 20). Her iki mekân dizilimleri arasında kalan avluda da söz konusu mekânlardan bağımsız biri tüme yakın 2 adet unguentarium ele geçmiştir.

İç Kale ile Kuzey Teras arasında bağlantıyı sağlayan koridor alanı unguentarium örneklerinin ele geçtiği bir diğer alandır. 'Kapı Koridor Alanı' olarak adlandırdığımız bu alan ana kayanın kuzeye doğru alçalarak yönelmesini takip eden, her iki tarafında mekânların sıralandığı bir geçiş koridoru şeklindedir (Resim 2). Koridorun daha alt seviyelerindeki yamaçtan gelen yolun bitişiğinde, iki evreli olduğu anlaşılan bir kapı yapısı ile bunun hemen üzerinde yine iki evreli ikinci bir kapı yapısı daha bulunmaktadır. Bu alanda hem depo işlevi gören mekânlar arasında uzanan koridor, hem de giriş kapıları arasında biri minyatür (Levha 2: 2), 7 adet unguentarium ele geçmiştir. Koridorun etrafında sıralanan mekânlardan ise yalnızca İKB-M11 ve M12'den 2 adet unguentarium ele geçmiştir (Levha 4: 18). İç Kale'de Sunak Kayası açık hava tapınım alanından ele geçen örneklerden bağımsız olarak, doğu ve batı mekânları ile bu mekânlar arasındaki avlu ve koridor hattından ele geçmiş olan toplam 20 unguentarium örneği, Kurul Kalesi'nde unguentariumların kültürel fonksiyonları dışında da işlev gördüklerini göstermesi bakımından önemlidir.

Kalenin ikinci yerleşim alanı olan ve İç Kale'den yaklaşık 20 metre aşağı kotta yer alan Kuzey Teras sektöründe, Batı yamaçta KTB-M1 ile başlayan depo ya da mutfak işlevi gören mekân dizisi, Kybele heykelinin bulunduğu mekânın (KTB-M8) arkasındaki KTB-M10 no.lu kutsal mekân ile sonlanmaktadır. Söz konusu mekânlardan batı kanadın ilk odası olan KTB-M1 ile KTB-M6 arasında biri tüm, biri tüme yakın 6 adet (Levha 4: 19; Levha 5: 22-23), KTB-M11 de ise yalnızca 1 adet unguentarium ele geçmiştir (Levha 3: 8). Kuzey Teras'ta 2019 yılı kazı çalışmalarında açığa çıkarılan KTB-M11'de tespit edilen olynthos değirmeni, mekânın işlik olarak kullanılmış olabileceğini akla getirmektedir. Aynı mekânda ele geçen ve oldukça iyi korunmuş, yalnızca kaide kısmı kırık olan söz konusu unguentarium da (Levha 3: 8), muhtemelen üretimle ilgili bir aşamada kullanılmış olmalıdır. Aynı alanda KTB-M6 no.lu mekânın hemen bitişiğindeki KTB-M7'de doğu ve batı duvar uzantıları arasında sekiz basamaklı bir merdiven ile mekân içerisinde iki katlı bir yapı oluşturulmuştur. Söz konusu mekân herhangi bir depo ya da mutfak yapısı ile ilişkili düzenlemelere sahip değildir. Ancak basamaklar üzerinde ele geçen bronz anahtarlar, mızrak ve kargı ucu gibi savaş araç gereçlerinin yanı sıra, mekân içerisinden ele geçen biri tüme yakın, biri ağızdan kırık (Levha 3: 7) 6 adet unguentarium (Levha 4: 16) ile, parçaları mekân içerisine dağılmış üç adet pışmış toprak Kybele heykelciği, bu mekânın kaledeki önemli bir kişiye ait olabileceği yönündeki görüşlerimizi desteklemektedir.

Kaleye yamaçtan erişimin sağlandığı ana giriş kapısındaki, monolith eşikten geçildikten sonra, KTB-M8 no.lu mekâna yani Kybele heykelinin bulunduğu alana girilmektedir (Resim 2). Bu mekân içerisinden Kybele nişinden bağımsız olarak mekân içine dağılmış biri tüme yakın 7 adet unguentarium ele geçmiştir (Levha 3: 12; Levha 5: 25-26). Aynı alanda, Kybele nişinin hemen arkasında, KTB-M10 no.lu kült mekânı yer almaktadır. İç Kale ile Kuzey Teras arasındaki kot farkının en yüksek olduğu bu alanda, ana kaya üzerinde orta seviyede konumlanan bu kutsal mekân, KTB-M8 no.lu mekâna yukarıdan bakılmaktadır. Zemini irili ufaklı taşlarla doldurularak düzeltilmiş olan mekânın, Kybele nişinin bulunduğu KTB-M8 ile

ortak kullandığı kuzey duvarının iç cephesinde, Kybele nişinin tam arkasına gelecek şekilde konumlandırılmış bir çukur yer almaktadır. Zemindeki taş döşeme yükseltirlerken bilinçli şekilde bırakılmış olan bu çukur, nişin hemen arkasında kuzey duvarı boyunca ilerleyerek ana giriş kapısının megalith eşiği altında KTB-M8'in zeminindeki atık su kanalı ile birleşmektedir. Mekân içerisinden ele geçen seramik buluntuların niteliğinin tamamen kültle bağlantılı olması ve söz konusu çukurun etrafında ele geçen bir adet tören baltası, söz konusu mekânın Kybele nişi ile bağlantılı kültüsel aktivitelerin gerçekleştirildiği veya kutsal tören hazırlıklarının yapıldığı bir mekân olabileceğini düşündürmektedir. Bu buluntular arasında yer alan biri tüme yakın 2 adet unguentarium (Levha 5: 21) ile Mekân 8'de ele geçen 7 adet unguentarium da muhtemelen bu ritüellerle bağlantılı adak veya sunu kapları olmalıdır.

Kalenin ana giriş kapısına çok yakın bir noktada, merkez olarak nitelendirilebilecek bir konumda, yer alan bir diğer kült alanı, İç Kale ile Kuzey Teras arasındaki bağlantıyı sağlayan merdiven yapısına bitişik halde açığa çıkarılan Kapatılmış/Terkedilmiş Kült Alanı'dır (Resim 2). Söz konusu alan yüzey toprağının yaklaşık 20 cm altında görülmeye başlayan ve yaklaşık 6 metreye ulaşan bir taş yığını ile kapatılmıştır. Küçük ve orta boyda binlerce taştan oluşturulmuş bu yığma, üst kısımdan başlanarak sistemli bir şekilde kaldırılmıştır. Yüzeyi tamamen açıldığında ise, taş yığmanın ana kaya üzerinde düzensiz bir şekilde oluşturulmuş oyukların üzerini kapattığı anlaşılmıştır. Sunu çukurları olduğu düşünülen bu oyuklar, Sunak Kayası açık hava tapınım alanındaki oyuntulara oldukça benzemektedir. Ana kaya üzerinde oluşturulmuş kutsal sunu çukurlarına ve bu çukurlar kapatılırken taş yığma içerisine bırakılmış düzinelerce buluntu, buranın basit bir kapama olmadığına en büyük kanıtıdır. Taş yığmanın kapattığı kayalık alan, muhtemelen Sunak Kayası tapınım alanı ile eş zamanlı bir kullanıma sahiptir ve yerleşimin kaleye dönüşümü sırasında ya da sonrasında gelen yeni kültüsel düzenlemeler⁹ yüzünden geçerliliğini yitirmiş, kapatılarak kullanım dışı bırakılmıştır. Söz konusu alan kapatılırken taş yığınları arasına bırakılan buluntular arasından 1 adet minyatür unguentarium (Levha 4: 14) ile 2 adet unguentarium kaide parçası ele geçmiştir. Kaledeki buluntuların kontekst bütünlüğünden tamamen bağımsız bir uygulamanın söz konusu olduğu bu alanda, çok sayıda adak eşyasının bırakıldığı görülmektedir.

Kalede unguentarium örneklerinin ele geçtiği son alan, kalenin anıtsal giriş kapısı ve mermer Kybele heykelinin bulunduğu alanın doğusunda, Kapatılmış/Terkedilmiş Kült Alanı'nın hemen kuzeydoğu bitişğinde yer alan Dionysos Kült Alanı'dır (Resim 2). Kurul Kalesi yerleşim planı göz önüne alındığında, oldukça merkezi bir konumda bulunan ve üzerinin bir çatı örtüsüyle kapatıldığı anlaşılan yapı, iki kademeli bir seki ve bu sekilere erişimi sağlayan basamaklardan oluşmaktadır. Pontos Bölgesi'nde tespit edilmiş, Dionysos'a adanmış ilk kutsal mekân olarak öne çıkan bu kült alanının, kalenin girişinde, Kybele Kült Alanı ve taş yığmanın kapattığı kutsal alan ile bir arada yer alması, Kurul Kalesi'ndeki kültüsel uygulamaların ne denli kuvvetli olduğunun en önemli kanıtlarıdır. Dionysos heykelciği ve protomu, bileşik rhyton, kandil, bronz sikke, kurşun ağırlık, boncuk, ok ucu ve balta örnekleri gibi oldukça zengin bir buluntu çeşitliliğine sahip olan bu alanda, platformun en üst kısmına toplu halde bırakılmış, tüm ve tüme yakın halde ele geçen 6 adet unguentarium oldukça dikkat çekicidir (Levha 2: 3-6; Levha 3: 9; Levha 4: 15). Bu unguentariumlar, kalede kutsal alanlardan bağımsız olarak ele geçen örneklerle kıyasla daha kaliteli bir işçiliğe sahiptir. Bu durum, günlük kullanıma yönelik unguentariumların, adak veya sunu eşyası olarak kullanılacak unguentariumlara kıyasla daha özensizce üretildikleri görüşünü desteklemektedir.

Yukarıda ele geçtikleri buluntu kontekstlerine göre günlük kullanım ve adak eşyası veya sunu kapları olarak değerlendirilen unguentarium örneklerinin tamamı, kalenin MÖ 2. yüzyıl sonu ile 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen yerleşim tabakası ile uyumlu olarak daha çok

⁹ Kaleye Kybele heykelinin getirilip yerleştirilmesi veya Dionysos Kült Alanı'nın oluşturulması gibi...

Geç Hellenistik Dönem iğ formu, ince uzun gövdeli formlardan oluşmaktadır. Söz konusu zaman aralığında bu kapların form özelliklerinde keskin farklılıklar bulunmamaktadır. Ancak bazı durumlarda (Dionysos Kült Alanı'ndan ele geçen örneklerde olduğu gibi) kullanım amaçlarına bağlı olarak kalite ve işçilikleri değişebilmektedir.

Genel form özellikleri ile Kurul Kalesi unguentariumları karından omuza geçişleri yumuşak, omuz kısımları şişkin, alt kısma doğru daralan, boyun ve kaide kısımları uzatılmış örneklerle temsil edilmektedir (Levha 2-5). Yalnızca iki örnekle temsil edilen minyatür unguentariumlar da ağız ve kaide kısımları korunmamış olmakla birlikte, yine aynı şekilde iğ formu olup, normal boyuttaki unguentariumların minyatürize edilmiş formları şeklindedir (Levha 2: 2; Levha 4: 14). Geç Hellenistik Dönem unguentariumları için tipik olan bu özellikleri ve ele geçtikleri buluntu kontektleri dikkate alınarak yapılan tarihlendirmelerde, Kurul Kalesi unguentariumlarının tamamı için önerilen kullanım aralıkları MÖ 2. yüzyılın sonu ile MÖ 1. yüzyılın ilk yarısıdır.

Yükseklikleri 17,2 cm ile 26,5 cm arasında değişen bu unguentariumların kil yapıları tümüyle aynıdır ve görülebilir katkı malzemeleri arasında yalnızca siyah kum ve kireç tanecikleri seçilebilmektedir. İyi fırınlanmış örneklerde astar ve perdah oldukça iyi korunmuşken (Levha 3: 7-9, 11-12; Levha 4: 13, 20; Levha 5: 21), daha kalitesiz örneklerde astar uygulanmamış (Levha 5: 24-25) veya tümüyle aşınmıştır (Levha 3: 10; Levha 4: 18-19). Kil ve astar renklerine göre yapılan gruplandırma, kahverengi hamurlu (2.5 Y 6/3, 7.5 YR 5/6 - 5/3)¹⁰ ve gri (2.5 Y 5/1, 7.5 YR 2.5/1, 10 YR 7/2) veya koyu kırmızı astarlı (5 YR 4/6, 7.5 YR 5/4) olanlar, açık kırmızı hamurlu (2.5 YR 6/6, 7.5 YR 6/6), koyu kırmızı astarlı (2.5 YR 5/8 - 5/6) ve perdahlı olanlar, kırmızımsı sarı hamurlu (2.5 YR 6/6 - 6/4, 5 YR 7/6 - 6/8 - 6/6, 7.5 YR 7/6 - 6/6) ve hamur renginde veya kırmızı (2.5 YR 5/8 - 5/6 - 4/6, 10 R 4/6) astarlı olanlar, devetüyü hamurlu (5 YR 7/8 - 7/4, 7.5 YR 8/2 - 7/4) ve kırmızı veya kırmızımsı kahverengi astarlı (2.5 YR 4/6, 7.5 YR 4/2) olanlar, gri hamurlu (2.5 Y 5/1, 10 YR 7/2) ve kahverengi (7.5 YR 4/6 - 4/2 - 4/1) veya koyu gri/siyah astarlı (7.5 YR 2.5/1) olanlar şeklinde 5 alt grup görülmektedir. Bu gruplarda özellikle kütle bağlantılı mekânlarda ele geçen unguentariumların killeri diğer mekânlarda ele geçen örneklere oranla daha kalitelidir. Ayrıca özensiz işçilikle yapılmış örneklerin çoğunda eksenin merkezden kayması ile oluşan bir eğrilik söz konusudur. Bu durum daha önce belirttiğimiz, mezar hediyesi olarak kullanılan veya günlük kullanıma yönelik unguentariumların, adak eşyası veya sunu kapları olarak kullanılan örneklere kıyasla daha kalitesiz ve özensiz bir işçilik sergilediği görüşünü desteklemesi bakımından önemlidir.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Kurul Kalesi'nde ele geçen unguentarium örnekleri form özellikleri ve bölgedeki benzer örnekler için önerilen tarihler dikkate alındığında MÖ 2. yüzyıldan daha erken bir tarihe gitmemektedir. Bu noktada ilk kazı çalışmaları sırasında Sunak Kayası açık hava tapınım alanından ele geçen 6 adet unguentarium parçası, en erken verileri ile MÖ 3. yüzyıl kadar geri bir tarihe giden bu alanın MÖ 1. yüzyılın ilk yarısına değin kullanım gördüğünü ortaya koyması bakımından önemlidir. Kalenin diğer kesimlerinde açığa çıkarılan ve daha net form tanımları yapılabilen örneklerde zamansal olarak iki evre görülmektedir. MÖ 2. yüzyılın sonlarına ait parçalar daha geniş gövdeli, boyun ve ayak yükseklikleri birbirine eşit ve içi dolu kalın kaideli örneklerden oluşurken, MÖ 1. yüzyılın başlarına tarihlenen örnekler, boyun ve ayak kısımları uzatılmış, derinlikleri ve gövde şişkinliği azaltılmış, ince uzun formlardan oluşmaktadır. Söz konusu unguentariumlar arasında temiz ve kaliteli kilden üretilmiş, kaliteli işçiliklerin yanı sıra oldukça özensiz yapılmış astarsız örnekler de bulunmaktadır. Siyah kum ve kireç katkı

¹⁰ Bu çalışmada renk kodları için Munsell Soil Color Charts 2000 yılı basımı kullanılmıştır. Bkz. Munsell Color (Org), Soil Color Charts with Genuine Munsell Color Chips, Grand Rapids, 2000.

standart kil yapılarından veya yüzey uygulamalarından yola çıkılarak Anadolu'da birçok merkez ile karşılaştırılabilen bu örnekler, muhtemelen Doğu Karadeniz Bölge'sindeki yerel bir atölyede üretilmiş olmalıdır. Söz konusu unguentariumların kalede ele geçtikleri mekânsal dağılımları dikkate alındığında, deposal işlevli mekânlarda ele geçen, günlük kullanıma ait daha kalitesiz örnekler ile kültle bağlantılı mekânlarda ele geçen, adak eşyası veya sunu kapları olarak kullanılmış kaliteli örnekler şeklinde bir ayırım yapmak mümkündür. Kurul Kalesi'nde ele geçen unguentarium örneklerinin tamamı, form özellikleri ve bölgedeki benzer örnekler üzerinden yapılan tarihsel değerlendirmeler (Ünan, 2010, s. 663, 665; Erol ve Tamer, 2018b, s. 277) dikkate alındığında MÖ 2. yüzyılın sonu ile MÖ 1. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir. Söz konusu tarihler kalenin yerleşim aralığı için önermiş olduğumuz MÖ 2. yüzyılın sonu ile MÖ 1. yüzyılın ilk yarısı aralığı ile uyum göstermesinin yanı sıra, aynı buluntu kontekstleri içerisinde ele geçen sikke verileri ile de desteklenmektedir.

Katalog

Levha 2   Katalog No: 1   Buluntu No: KK 11 DH 97 - 27/3

Buluntu Yeri: İç Kale – Batı Mekân 5 (İKB-M5)

Ölçüler: Ağız Ç.: 3 cm, Kaide Ç.: 3,5 cm.

Tanımı: Yalnızca kaide bölümü korunmuştur. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı iç bükey bırakılmıştır. Soluk kahverengi (10 YR 6/3) hamurlu, kum ve kireç katkılı, çok az korunmuş koyu kahverengi (7.5 YR 4/6) astarlıdır. Gövde bitiminde iki, kaidede tek sıra yiv şeritleri yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev, Demidenko ve Trejster, 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1).

Levha 2   Katalog No: 2   Buluntu No: KK 13 DA 107 - 3

Buluntu Yeri: İç Kale – Kapı Koridor Alanı

Ölçüler: Korun. Yük.: 6,1 cm, Gövde Gen.: 4,5 cm.

Tanımı: Gövde bölümü korunmuştur. Omuzdan alt gövdeye daralan küresel gövdeli minyatür unguentariumdur. Ağız ve kaide kısmı kırık olup, profilleri tanımlanamamaktadır. Gri (2.5 Y 5/1) hamurlu, kum, kireç ve az miktarda ufak taşçık katkılı, koyu gri/siyah (7.5 YR 2.5/1) astarlıdır. Çok az korunmuş, mat siyah glazürlüdür.

Karşılaştırma: Karşılaştırma örneği tespit edilememiştir.

Levha 2   Katalog No: 3   Buluntu No: KK 18 CS 112 - 113

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Doğu Mekân 1 (KTD-M1) / Dionsysos Kült Alanı

Ölçüler: Ağız Ç.: 3,8 cm, Kaide Ç.: 4,2 cm, Yük.: 19 cm, Derin.: 15,7 cm

Tanımı: İğ formu unguentariumdur. Ağız kenarı dışa çekik, belirginleştirilerek hafifçe aşağı sarkıtılmıştır. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı iç bükey bırakılmıştır. Açık sarımsı kahverengi (2.5 Y 6/3) hamurlu, kum ve kireç katkılı, soluk kırmızı (2.5 YR 7/2) astarlıdır. Yüzeyde yer yer korunmuş perdah izleri görülmektedir. Boyunda, boyundan omuza geçişte, gövde bitiminde ve kaidede ikişer sıra yiv şeritleri yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev

ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1).

Levha 2   Katalog No: 4   Buluntu No: KK 18 CS 112 - 114

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Doğu Mekân 1 (KTD-M1) / Dionsysos Kült Alanı

Ölçüler: Ağız Ç.: 3 cm, Kaide Ç.: 3 cm, Yük.: 19,5 cm, Derin.: 14,1 cm.

Tanımı: İğ formulu unguentariumdur. Ağız kenarı hafifçe belirginleştirilerek dışa çekilmiş, iki kademeli şekilde basamaklanarak boyuna inmektedir. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı iç bükey bırakılmıştır. Açık gri (10 YR 7/2) hamurlu, kum ve kireç katkılı, kahverengi (7.5 YR 4/2) astarlıdır. Yüzeyde yer yer korunmuş perdah izleri görülmektedir. Boyundan omuza geçişte iki sıra yiv şeridi yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 112, Fig. 6, Shape 1; Anderson-Stojanović, 1992, s. 83, Stobi type D; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 65.472; Indgjerd, 2014, Tomb: T159d, Çiz. 14, Kat. No. 10, Çiz. 15, Kat. No. 11, Çiz. 16, Kat. No. 12, Çiz. 12, Kat. No. 8, Çiz. 13, Kat. No. 9.

Levha 2   Katalog No: 5   Buluntu No: KK 18 CS 112 - 34

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Doğu Mekân 1 (KTD-M1) / Dionsysos Kült Alanı

Ölçüler: Ağız Ç.: 4 cm, Kaide Ç.: 4 cm, Yük.: 24,7 cm, Derin.: 19 cm, Gövde Gen.: 7,8 cm.

Tanımı: İğ formulu unguentariumdur. Ağız kenarı hafifçe belirginleştirilerek dışa çekilmiş, iki kademeli şekilde basamaklanarak boyuna inmektedir. Yüksek kaidenin altı düz bırakılmıştır. Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, kırmızı (2.5 YR 5/6) astarlıdır. Ağızın alt kısmında, omuzda, gövdenin altında ve kaidede koyu kahverengi (7.5 YR 4/6) ince bant şeritleri yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1); Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.5-6.

Levha 2   Katalog No: 6   Buluntu No: KK 18 CS 112 - 11

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Doğu Mekân 1 (KTD-M1) / Dionsysos Kült Alanı

Ölçüler: Ağız Ç.: 3,5 cm, Kaide Ç.: 3,5 cm, Yük.: 26,5 cm, Derin.: 20,7 cm.

Tanımı: İğ formulu unguentariumdur. Ağız kenarı dışa çekik, belirginleştirilerek hafifçe aşağı sarkıtılmıştır. Yüksek kaidenin altı düz bırakılmıştır. Açık devetüyü/pembemsi beyaz (7.5 YR 8/2) hamurlu, kum, kireç ve az miktarda ufak taşçık katkılı, kahverengi (7.5 YR 4/2) astarlıdır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 112, Fig. 6, Shape 1; Anderson-Stojanović, 1992, s. 83, Stobi type D; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 65.472; Indgjerd, 2014, Tomb: T159d, Çiz. 14, Kat. No. 10, Çiz. 15, Kat. No. 11, Çiz. 16, Kat. No. 12, Çiz. 12, Kat. No. 8, Çiz. 13, Kat. No. 9; Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.2.

Levha 3   Katalog No: 7   Buluntu No: KK 16 CP 111 - 75

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Batı Mekân 7 (KTB-M7)

Ölçüler: Ağız Ç.: 3,5 cm, Kaide Ç.: 4,2 cm, Yük.: 21,1 cm, Gövde Gen.: 8 cm.

Tanımı: Boyundan itibaren korunmuştur. İğ formu unguentariumdur. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı düz bırakılmıştır. Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, kırmızı (2.5 YR 5/6) astarlıdır. Boyundan omuza geçişte tek sıra yiv şeridi yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; DüNDAR, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1); Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.2.

Levha 3   Katalog No: 8   Buluntu No: KK 19 CI 114 - 13

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Batı Mekân 11 (KTB-M11)

Ölçüler: Ağız Ç.: 3,5 cm, Gövde Gen.: 7,7 cm, Korun. Yük.: 24,2 cm, Derin.: 17,2 cm.

Tanımı: Kaideye kadar korunmuştur. İğ formu unguentariumdur. Ağız kısmı hafifçe belirginleştirilerek dışa çekilmiş, iki kademeli şekilde basamaklanarak boyuna inmektedir. Kırmızımsı sarıya yakın devetüyü (7.5 YR 7/4) hamurlu, yoğun siyah kum katkılı, ağız kenarının iç kısmından başlayarak dış gövdeyi tamamen saran kırmızı veya kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 4/6) astarlıdır. Yüzeyde yer yer korunmuş perdah izleri görülmektedir. Omuzda iki sıra yiv şeridi yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 112, Fig. 6, Shape 1; Anderson-Stojanović, 1992, s. 83, Stobi type D; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 65.472; Indgjerd, 2014, Tomb: T159d, Çiz. 14, Kat. No. 10, Çiz. 15, Kat. No. 11, Çiz. 16, Kat. No. 12, Çiz. 12, Kat. No. 8, Çiz. 13, Kat. No. 9; Erol ve Tamer, 2018b, s. 292, Lev. 2.8.

Levha 3   Katalog No: 9   Buluntu No: KK 18 CS 112 - 33

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Doğu Mekân 1 (KTD-M1) / Dionsysos Kült Alanı

Ölçüler: Ağız Ç.: 3,4 cm, Kaide Ç.: 3 cm, Yük.: 18 cm, Derin.: 12,2 cm, Gövde Gen.: 5,3 cm.

Tanımı: İğ formu unguentariumdur. Ağız kenarı dışa çekik, belirginleştirilerek hafifçe aşağı sarkıtılmıştır. Yüksek kaidenin altı düz bırakılmıştır. Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, kırmızı (2.5 YR 5/6) astarlıdır. Boyundan omuza geçişte tek, gövdede iki sıra yiv şeritleri yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 112, Fig. 6, Shape 1; Anderson-Stojanović, 1992, s. 83, Stobi type D; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 65.472; Indgjerd, 2014, Tomb: T159d, Çiz. 14, Kat. No. 10, Çiz. 15, Kat. No. 11, Çiz. 16, Kat. No. 12, Çiz. 12, Kat. No. 8, Çiz. 13, Kat. No. 9; Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.2.

Levha 3   Katalog No: 10   Buluntu No: KK 12 DH 100 - 29

Buluntu Yeri: İç Kale – Doğu Yamaç

Ölçüler: Ağız Ç.: 3,9 cm, Kaide Ç.: 4 cm, Yük.: 21,5 cm, Derin.: 16,2 cm.

Tanımı: İğ formu unguentariumdur. Ağız kenarı dışa çekik, belirginleştirilerek hafifçe aşağı sarkıtılmıştır. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı iç bükey bırakılmıştır. Kırmızımsı sarı (7.5YR 7/6) hamurlu, ince kum, taşçık ve kalker katkılı, çok az korunmuş kırmızı (2.5 YR 5/6) astarlıdır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1); Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.4, s. 292, Lev. 2.9.

Levha 3   Katalog No: 11   Buluntu No: KK 18 KTB-Y - 7

Buluntu Yeri: Kuzey Teras - Batı Yamaç

Ölçüler: Kaide Ç.: 4,5 cm, Korun. Yük.: 17,2 cm.

Tanımı: Boyundan itibaren korunmuştur. İğ formulu unguentariumdur. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı iç bükey bırakılmıştır. Kahverengi (7.5 YR 5/3 veya 5/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, kırmızı (2.5 YR 5/6) astarlıdır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1).

Levha 3   Katalog No: 12   Buluntu No: KK 16 CR 110 - 53

Buluntu Yeri: Kuzey Teras - Mekân 8 (KTB-M8)

Ölçüler: Korun. Yük.: 12,1 cm, Gövde Gen.: 5,9 cm.

Tanımı: Ağız ve kaide kısmı kırık olup, yalnızca boyun ve gövde bölümü korunmuştur. Omuzdan alt gövdeye daralan küresel gövdeli, iğ formulu unguentariumdur. Kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, kırmızı (2.5 YR 5/6) astarlıdır. Boyundan omuza geçişte kalın iki, gövdede daha ince tek sıra yiv şeritleri yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1).

Levha 4   Katalog No: 13   Buluntu No: KK 17 CT 110 - 12/1

Buluntu Yeri: İç Kale - Kuzey Teras geçiş basamakları.

Ölçüler: Kaide Ç.: 4,6 cm, Korun. Yük.: 11,1 cm.

Tanımı: Yalnızca kaide bölümü korunmuştur. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı iç bükey bırakılmıştır. Sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, hamur renginde astarlıdır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1).

Levha 4   Katalog No: 14   Buluntu No: KK 17 CS 110 - 25

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Doğu Mekân 4 (KTD-M4)

Ölçüler: Korun. Yük. 7 cm, Gövde Gen.: 3,5 cm.

Tanımı: Gövde bölümü korunmuştur. Omuzdan alt gövdeye daralan küresel gövdeli minyatür unguentariumdur. Ağız ve kaide kısmı kırık olup, profilleri tanımlanamamaktadır. Açık kırmızı (2.5 YR 6/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, kırmızı (2.5 YR 5/8) astarlı ve perdahlıdır. Boyundan omuza geçişte iki sıra yiv şeridi yer almaktadır.

Karşılaştırma: Karşılaştırma örneği tespit edilememiştir.

Levha 4 Katalog No: 15 Buluntu No: KK 18 CS 112 - 117

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Doğu Mekân 1 (KTD-M1) / Dionsysos Kült Alanı

Ölçüler: Ağız Ç.: 2,8 cm, Yük.: 23,4 cm, Derin.: 20,1 cm.

Tanımı: İğ formu unguentariumdur. Ağız kenarı hafifçe belirginleştirilerek dışa çekilmiştir. Kaidenin alt kısmı kırık olup, profili tanımlanamamaktadır. Sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) hamurlu ve kum ve kireç katkılıdır. Astarı tamamen aşınmış kumlu yapıdaki yüzeye, koruma amaçlı %3 oranında paraloid (B72) uygulanmıştır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 112, Fig. 6, Shape 1; Anderson-Stojanović, 1992, s. 83, Stobi type D; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 65.472; Indgjerd, 2014, Tomb: T159d, Çiz. 14, Kat. No. 10, Çiz. 15, Kat. No. 11, Çiz. 16, Kat. No. 12, Çiz. 12, Kat. No. 8, Çiz. 13, Kat. No. 9.

Levha 4 Katalog No: 16 Buluntu No: KK 16 CP 111 - 1/1-2

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Batı Mekân 7 (KTB-M7)

Ölçüler: Kaide Ç.: 4,5 cm.

Tanımı: 2 parça halinde, yalnızca boyun ve kaide bölümü korunmuştur. Yüksek boyunlu unguentariumun ağız kenarı hafifçe belirginleştirilerek dışa çekilmiştir. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı iç bükey bırakılmıştır. Kırmızımsı sarı (7.5 YR 7/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, kırmızı (2.5 YR 4/6) astarlıdır. Kaide üzerinde derin iki sıra yiv şeridi yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1).

Levha 4 Katalog No: 17 Buluntu No: KK 16 CU 110 - 2/18 (2)

Buluntu Yeri: İç Kale – Giriş/Koridor Basamakları

Ölçüler: Kaide Ç.: 3,8 cm, Korun. Yük.: 7,5 cm.

Tanımı: Yalnızca kaide bölümü korunmuştur. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı iç bükey bırakılmıştır. Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, kırmızı (2.5 YR 5/6) astarlıdır. Üzerinde üstte iki, en altta tek sıra yiv şeritleri yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1).

Levha 4 Katalog No: 18 Buluntu No: KK 11 DC 103 - 12/5**Buluntu Yeri:** İç Kale – Batı Mekân 11 (İKB-M11)**Ölçüler:** Kaide Ç.: 3,5 cm.**Tanımı:** Yalnızca kaide bölümü korunmuştur. Kaidenin altı düz bırakılmıştır. Kırmızımsı sarı (5 YR 6/8) hamurlu ve kum ve kireç katkılıdır. Astarı korunmamıştır.**Karşılaştırma:** Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 112, Fig. 6, Shape 1; Anderson-Stojanović, 1992, s. 83, Stobi type D; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 65.472; Indgjerd, 2014, Tomb: T159d, Çiz. 14, Kat. No. 10, Çiz. 15, Kat. No. 11, Çiz. 16, Kat. No. 12, Çiz. 12, Kat. No. 8, Çiz. 13, Kat. No. 9; Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.2.**Levha 4 Katalog No: 19 Buluntu No: KK 13 CJ 113 - 22/1****Buluntu Yeri:** Kuzey Teras – Batı Mekân 1 (KTB-M1)**Ölçüler:** Kaide Ç.: 3 cm, Korun. Yük.: 11 cm.**Tanımı:** Yalnızca kaide bölümü korunmuştur. Kaidenin altı düz bırakılmıştır. Kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) hamurlu ve kum ve kireç katkılıdır. Astarı korunmamıştır. Gövdenin altında üç sıra yiv şeridi ve kaidede iki sıra ince, koyu kahverengi (7.5 YR 4/6) bant şeridi yer almaktadır.**Karşılaştırma:** Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 112, Fig. 6, Shape 1; Anderson-Stojanović, 1992, s. 83, Stobi type D; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 65.472; Indgjerd, 2014, Tomb: T159d, Çiz. 14, Kat. No. 10, Çiz. 15, Kat. No. 11, Çiz. 16, Kat. No. 12, Çiz. 12, Kat. No. 8, Çiz. 13, Kat. No. 9; Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.2**Levha 4 Katalog No: 20 Buluntu No: KK 12 DH 101 - 1****Buluntu Yeri:** İç Kale - Doğu Yamaç**Ölçüler:** Yük.: 26,3 cm, Gövde Gen.: 10,2 cm.**Tanımı:** Boyundan kaideye kadar korunmuştur. Silindirik boyunlu, omuzdan alt gövdeye daralan küresel gövdeli, iç formlu unguentariumdur. Ağız ve kaide kısmı kırık olup, profilleri tanımlanamamaktadır. Kırmızımsı sarı (2.5 YR veya 7.5 YR 6/6) hamurlu, kum, taşçık ve kalker katkılı, kırmızı (2.5 YR 5/6 veya 5/8) astarlıdır.**Karşılaştırma:** Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; DüNDAR, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1).**Levha 5 Katalog No: 21 Buluntu No: KK 17 CS 109 - 27****Buluntu Yeri:** Kuzey Teras – Batı Mekân 10 (KTB-M10) / Kybele Kült Alanı**Ölçüler:** Korun. Yük.: 13,6 cm, Gövde Gen.: 6,9 cm.**Tanımı:** Boyundan kaideye kadar korunmuştur. Omuzdan alt gövdeye daralan küresel gövdeli unguentariumdur. Kaidenin bir kısmı korunmuş olup, kırık olan ağız profili tanımlanamamaktadır. Kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, kırmızı (10 R 4/6) astarlıdır. Omuz ve gövde üzerinde üçer sıra yiv şeritleri yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 112, Fig. 6, Shape 1; Anderson-Stojanović, 1992, s. 83, Stobi type D; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 65.472; Indgjerd, 2014, Tomb: T159d, Çiz. 14, Kat. No. 10, Çiz. 15, Kat. No. 11, Çiz. 16, Kat. No. 12, Çiz. 12, Kat. No. 8, Çiz. 13, Kat. No. 9.

Levha 5   Katalog No: 22   Buluntu No: KK 16 CP 110 - 37

Buluntu Yeri: Kuzey Teras - Mekân 6 (KTB-M6)

Ölçüler: Ağız Ç.: 3,1 cm, Kaide Ç.: 3,5 cm, Yük.: 20,3 cm, Gövde Gen.: 7,5 cm.

Tanımı: İğ formulu unguentariumdur. Ağız kenarı hafifçe belirginleştirilerek dışa çekilmiştir. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı iç bükey bırakılmıştır. Kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) hamurlu, taşçık ve kireç katkılı, kırmızı (2.5 YR 4/6) astarlıdır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1); Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.1.

Levha 5   Katalog No: 23   Buluntu No: KK 16 CP 110 - 17

Buluntu Yeri: Kuzey Teras - Mekân 6 (KTB-M6)

Ölçüler: Ağız Ç.: 2,7 cm, Kaide Ç.: 3,8 cm, Yük.: 23,1 cm, Gövde Gen.: 8,1 cm.

Tanımı: İğ formulu unguentariumdur. Ağız kenarı belirginleştirilerek dışa çekilmiştir. Kaide kısmı hafifçe kademelendirilmiş, kaide altı iç bükey bırakılmıştır. Açık kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 6/4) hamurlu, taşçık ve kalker katkılı, hamur renginde astarlıdır. Boyundan omuza geçişte üç, kaidede iki sıra yiv şeritleri yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1); Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.1.

Levha 5   Katalog No: 24   Buluntu No: KK 11 DH 97 - 23

Buluntu Yeri: İç Kale – Batı Mekân 5 (İKB-M5)

Ölçüler: Ağız Ç.: 4 cm, Kaide Ç.: 3,3 cm, Yük.: 23 cm, Derin.: 16 cm, Gövde Gen.: 8,4 cm.

Tanımı: İğ formulu unguentariumdur. Ağız kenarı hafifçe belirginleştirilerek dışa çekilmiştir. Yüksek kaidenin altı düz bırakılmıştır. Kırmızımsı sarı (7.5 YR 7/6) hamurlu, kum, ufak taşçık ve kalker katkılı, hamur renginde astarlıdır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Bouzek, 1990, s. 63, Fig. 17.8; Guz-Zilberstein, 1995, s. 376, Fig. 6.27-28; Zhuravlev ve diğ., 1997, s. 419, Abb. 7.6; Civelek, 2006, s. 57, Çiz. 7; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 64.452, Fig. 65.472, Fig. 66.498-499, Fig. 67.509-516; Dündar, 2008, s. 22, 121, Lev. 14, U121; Chidiroglou, 2015, s. 201, Abb. 2 (sol üst 1); Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.2.

Levha 5   Katalog No: 25   Buluntu No: KK 16 CS 110 - 3

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Batı Mekân 8 (KTB-M8)

Ölçüler: Ağız Ç.: 2,9 cm, Kaide Ç.: 3 cm, Yük.: 18,7 cm, Gövde Gen.: 5,6 cm.

Tanımı: Kaideye kadar korunmuş. İnce uzun boyunlu, omuzdan alt gövdeye daralan küresel gövdeli, iğ formu unguentariumdur. Devetüyü/pembe (5 YR 7/4) hamurlu, kum, kireç ve az miktarda ufak taşçık katkılı, kırmızımsı sarı (5 YR 7/8) astarlıdır. Boyundan omuza geçişte tek, gövdenin altında iki sıra yiv şeritleri yer almaktadır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 112, Fig. 6, Shape 1; Anderson-Stojanović, 1992, s. 83, Stobi type D; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 65.472; Indgjerd, 2014, Tomb: T159d, Çiz. 14, Kat. No. 10, Çiz. 15, Kat. No. 11, Çiz. 16, Kat. No. 12, Çiz. 12, Kat. No. 8, Çiz. 13, Kat. No. 9; Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.2.

Levha 5   Katalog No: 26   Buluntu No: KK 16 CR 109 - 63/1-2

Buluntu Yeri: Kuzey Teras – Batı Mekân 8 (KTB-M8)

Ölçüler: Ağız Ç.: 4 cm, Kaide Ç.: 3,2 cm.

Tanımı: 2 parça halinde, yalnızca ağız ve kaide bölümü korunmuştur. Yüksek silindirik boyunlu, ağız kenarı dışa çekik unguentariumdur. Kaidenin altı düz bırakılmıştır. Kahverengi (7.5 YR 5/3 veya 5/6) hamurlu, kum ve kireç katkılı, hamur renginde astarlıdır.

Karşılaştırma: Thompson, 1934, s. 335, B6, s. 368, C76; Hellström, 1965, s. 27, Lev. 12, No. 165; Anderson-Stojanović, 1987, s. 107, Fig. 1.b; Anderson-Stojanović, 1992, s. 83, Stobi type D; Rotroff, 2006, Fig. 63.439-442, Fig. 65.472; Indgjerd, 2014, Tomb: T159d, Çiz. 14, Kat. No. 10; Çiz. 15, Kat. No. 11; Çiz. 16, Kat. No. 12; Çiz. 12, Kat. No. 8, Çiz. 13, Kat. No. 9; Erol ve Tamer, 2018b, s. 291, Lev. 1.2.

Kaynakça

- Akçay, T. (2013). Olba'da Şeytanderesi Vadisi'ndeki kaya kült alanında bulunan unguentarie. *Seleucia, III*, 9-29.
- Akkaya, M. (1993). Amisos antik kenti kurtarma kazısı. 3. *Müze kurtarma kazıları semineri*, 27-30 Nisan 1992, 207-218. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Alcock, J. (1980). Classical religious belief and burial practice in Roman Britain. *Archaeological Journal*, 137, 50-85.
- Anderson-Stojanović, V. R. (1987). The chronology and function of ceramic unguentaria. *American Journal of Archaeology*, 91(1), 105-122.
- Anderson-Stojanović, V. R. (1992). *Stobi: The Hellenistic and Roman pottery*. New Jersey: Princeton University Press.
- Åström, P. (1967). Two unguentaria and an obol. *Opuscula Atheniensi*, 7, 187-190.
- Baldıran, A. (2015). Stratonikeia'dan rulet bezemeli unguentariumlar. C. Şimşek, B. Duman, E. Konakçı (Ed.), *Mustafa Büyükkolancı'ya armağan içinde* (71-83). İstanbul: Ege Yayınları.
- Barag, D. (1972). Two Roman glass bottles with remnants of oil. *Israel Exploration Journal*, 22, 24-26.
- Belov, G. D., Strzeleckji, S. F. ve Jakobson, A. L. (1953). Kvartal 18: Raskopki 1941, 1947 i 1948 gg. *Materialy i issledovanija po archeologii (Materials and research on archaeology)*, 34, 160-236.
- Bouzek, J. (1990). *Studies of Greek pottery in the Black Sea area*. Prague: Charles University.

- Brun, J. P. (2000). The production of perfumes in antiquity: The cases of Delos and Paestum. *American Journal of Archaeology*, 104(2), 277-308.
- Buzoianu, L. ve Bărbulescu, M. (2008). *Albești. Monografie arheologică I*, Muzeul de Istorie Nationala și Arheologie, Constanța.
- Chidiroglou, M. (2015). Krüge, einhenklige schalen, siebflaschen, olpen und unguentarien. A. Bignasca, M. Lagogianni-Georgakarakos, N. Kaltsas ve E. Vlachogianni (Ed.), *Der versunkene schatz das schiffswrack von Antikythera* içinde (198-205). Basel.
- Christensen, A. P. ve Johansen, C. F. (1971). *Fouilles et recherches de la Fondation Carlsberg 1931-1938, Hama III (2). Les poteries hellénistiques et les terres sigillées orientales*. Copenhagen: Nationalmuseet.
- Civelek, A. (2006). Stratonikeia-Akdağ Nekropolisinden bir mezar. *Anadolu/Anatolia*, 30, 47-64.
- Dusenbery, E. B. (1998). *Samothrace, the necropolis and catalogues of burials and catalog of objects by categories. Samothrace 2*. Princeton.
- Dündar, E. (2008). *Patara IV.1: Patara unguentariumları*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Erol, A. F. (2014). Ordu ili Fatsa ilçesi Cıngirt Kayası kazısı 2013. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 36(1), 383-400.
- Erol, A. F. (2015). New findings on the history and archaeology of the eastern Black Sea Region of Turkey: The excavation of Cıngirt Kayası. G. R. Tsetskhladze, A. Avram ve J. Hargrave (Ed.), *The Danubian lands between the Black, Aegean and Adriatic Seas (7th century BC - 10th century AD)* içinde (453-461). Oxford: Archaeopress Archaeology.
- Erol, A. F. ve Tamer, D. (2018a). The Place of Cıngirt Kayası in the Pontic Region during the reign of Mithridates VI. P. Pavúk, V. Klontza-Jaklová ve A. Harding (Ed.), *ΕΥΔΑΙΜΩΝ, Studies in honour of Jan Bouzek* içinde (Cilt 18, 541-558). Opera Facultatis Philosophicae, Universitatis Carolinae Pragensis.
- Erol, A. F. ve Tamer, D. (2018b). Fatsa/Cıngirt Kayası 2012-2014 sezonu kazılarında ele geçen unguentariumlar. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 39, 267-292.
- Greenewalt, C. H. J., Sullivan, D. G., Ratte, C. J. ve Howe, T. N. (1983). Sardis 1981 and 1982. *Türk Arkeoloji Dergisi*, 26(2), 155-215.
- Guz-Zilberstein, B. (1995). The typology of the Hellenistic coarse ware and selected loci of the Hellenistic and Roman periods. E. Stern (Ed.), *Excavations at Dor, final report volume IB, areas A and C: The finds. Qedem Reports 2* içinde (289-433). Jerusalem: Institute of Archaeology, Hebrew University of Jerusalem.
- Günay, G. (1989). *İzmir Müzesi'nde bulunan unguentariumlar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gürler, B. (1994). *Metropolis'in Hellenistik Dönem seramiği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Handberg, S. ve Petersen, J. H. (2010). Glossed Pottery. N. A. Lejpunskaja, P. Guldager-Bilde, J. M. Højte, V. V. Krapivina ve S. D. Kryžickij (Ed.), *The lower city of Olbia (Sector NGS) in the 6th century BC to the 4th century AD* (Black Sea Studies 13) içinde (185-260). Aarhus University Press.
- Hayes, J. W. (1997). *Handbook of Mediterranean Roman pottery*. London: British Museum Press.

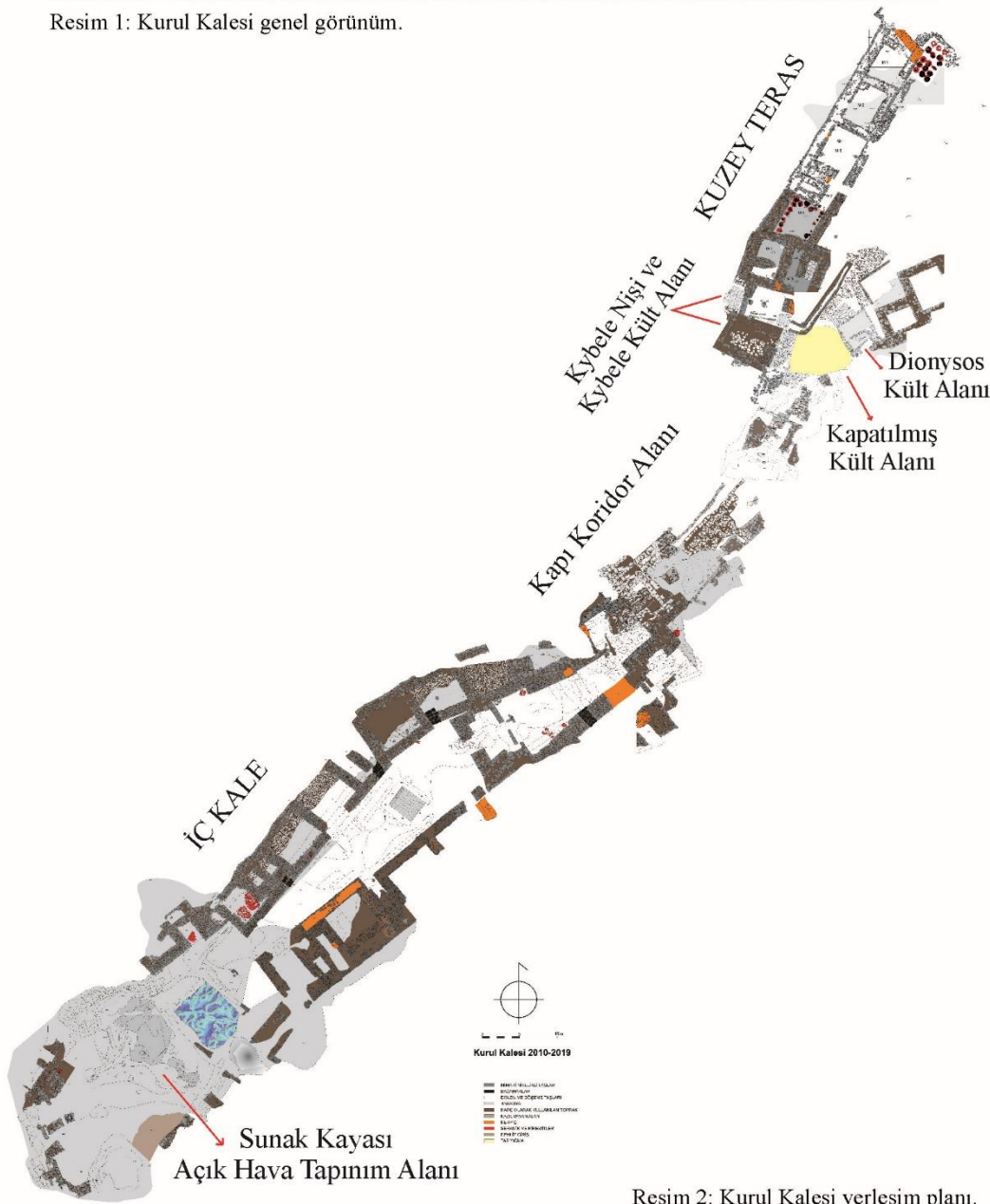

- Hellström, P. (1965). *Labraunda: Pottery of classical and later date, Terracotta lamps and glass*. Lund.
- Hermay, A., Panayotova, K., Baralis, A., Riapov, A. ve Damyanov, M. (2010). *Apollonia du Pont (Sozopol), La nécropole de Kalfata (Ve-IIIe s. av. J.-C.)*, Errance. Paris.
- Indgjerd, H. (2014). The grave goods of Roman Hierapolis: An analysis of the finds from four multiple burial tombs. Unpublished Master's Thesis. University of Oslo.
- Ivanov, T. (1963). Antična keramika ot nekropola na Apolonia. I. Venedikov (Ed.), *Apolonija. Razkoptite na Nekropola na Apolonia Prez 1947-1949 g içinde* (65-273). Sofia.
- Ivchenko, A. (2015). Ground burial Crypt with Parian amfora at Olbian necropolis. *Ancient World and Archaeology*, 17, 253-271.
- Kahane, P. (1952). Pottery types from the Jewish Ossuary-Tombs around Jerusalem: An archaeological contribution on the problem of the Hellenization of Jewry in the Herodian Period. *Israel Exploration Journal*, 2, 125-139.
- Kaposina, S. M. (1959). Necropol' v Rajone Poselka im. Vojkova bliz Kerçi. *Materialy i issledovanija po archeologii (Materials and research on archaeology)*, 69, 108-153.
- Karjaka, A. V. (2010). G Greyware Pottery. N. A. Lejpunskaja, P. Guldager-Bilde, J. M. Højte, V. V. Krapivina ve S. D. Kryžickij (Ed.), *The lower city of Olbia (Sector NGS) in the 6th Century BC to the 4th Century AD (Black Sea Studies 13) içinde* (289-304). Aarhus University Press.
- Kasaev, S. (2002). Commonware. L. Hannestad, V. F. Stolba ve A. N. Scegllov (Ed.), *Ponskoye I, The monumental building U6 içinde* (150-179). Aarhus University Press.
- Khairy, N. I. (1980). Nabataean piriform unguentaria. *The Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 240, 85-91.
- Kotitsa, Z. (1998). *Hellenistische keramik im Martin Von Wagner Mudeum der Universitat Würzburg*. Würzburg: Ergon Verlag.
- Kurtz, D. C. ve Boardman, J. (1971). *Greek burial customs*. Ithaca - New York: Cornell University Press.
- Lomtadze, G. ve Zhuravlev, D. (2014). Hellenistic pottery from the necropolis of Olbia Pontike. P. Guldager-Bilde ve M. Lawall (Ed.), *Pottery, peoples and places: Study and interpretations of late Hellenistic pottery (Black Sea Studies 16) içinde* (175-19). Aarhus University Press.
- Mordvinceva, V. (2005). The royal grave from the time of Mithridates Eupator in the Crimea. V. F. Stolba ve L. Hannestad (Ed.), *Chronologies of the Black Sea area in the period c. 400-100 BC (Black Sea Studies 3) içinde* (275-285). Aarhus University Press.
- Nielsen, T. H. (2002). Phourion. A note on the term in classical sources and in Diodorus Sicilus. T. H. Nielsen (Ed.), *Even more studies in the ancient Greek polis içinde* (49-64). Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Nohlen, K. ve Radt, W. (1978). *Kapıkaya, Ein felsheiligtum bei Pergamon*. Berlin: De Gruyter.
- Parovich-Peshikan, M. (1974). *Nekropol' Ol'vii ellenisticheskogo vremeni*. Kiev.
- Robinson, H. S. (1959). *The Athenian Agora V: Pottery of the Roman period, Chronology*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.
-

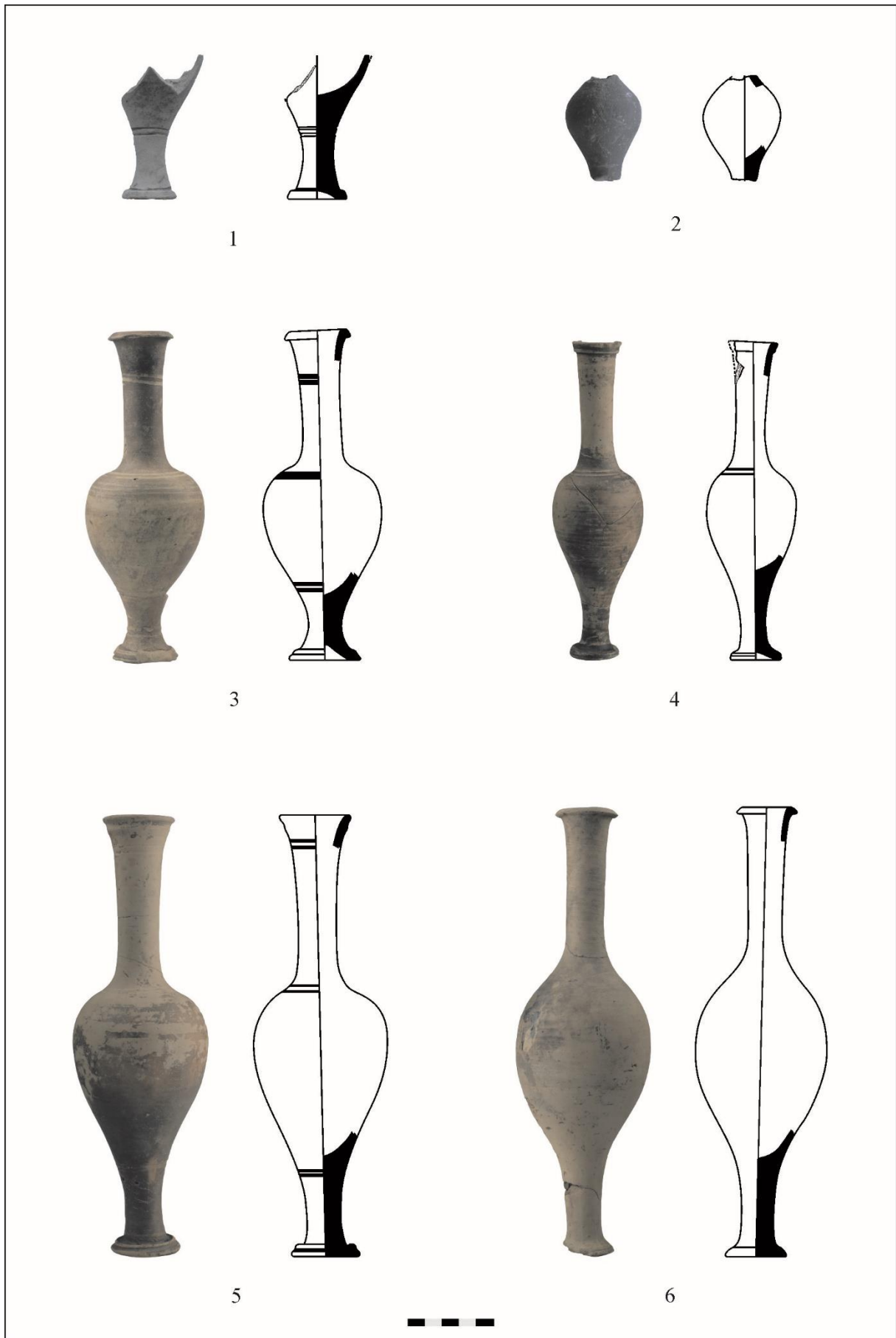
- Rotroff, S. I. (1997). *The Athenian Agora XXIX: Hellenistic pottery, Athenian and imported wheelmade table ware and related material*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.
- Rotroff, S. I. (2006). *The Athenian Agora XXXIII: Hellenistic pottery, The plain wares*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.
- Saraçoğlu, A. ve Çekilmez, M. (2011). Tralleis batı Nekropolis ve konut alanı Hellenistik Dönem seramiği: 2006-2007 buluntuları. *Colloquim Anatolicum*, 10, 219-249.
- Smetana-Scherrer, R. (1982). Spätklassische und Hellenistische keramik. H. Walter (Ed.), *Alt-Ägina* içinde (Cilt 2(1), 56-91). Mainz.
- Sparkes, B. A. ve Talcott, L. (1970). *The Athenian Agora XII: Black and plain pottery of the 6th, 5th and 4th centuries BC, Part I, Front matter*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.
- Stern, E. M. (2001). *Roman, Byzantine and early Medieval glass 10 BCE - 700 CE. Ernesto Wolf Collection*. New York: Hatje Cantz Publishers.
- Şenyurt, S. Y. ve Akçay, A. (2016). Kurul Kalesi (Ordu) VI. Mithradates dönemi yerleşimi üzerine ön değerlendirmeler. *Seleucia*, 6, 221-248.
- Şimşek, C. ve Duman, B. (2007). Laodikeia'da bulunan geç Antik Çağ unguentariumları. *Adalya*, 10, 285-307.
- Thompson, H. A. (1934). Two centuries of Hellenistic pottery. *Hesperia*, 3, 311-476.
- Tırpan, A. A. ve Söğüt, B. (2001). Lagina Hekate Temenosu 1999 yılı çalışmaları. *Kazi Sonuçları Toplantısı*, 22(2), 299-310.
- Ünan, S. (2010). Mezar buluntuları ışığında Samsun Amisos'da Hellenistik Dönem pişmiş toprak kaplarından örnekler. 4. *Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildirileri*, 657-668.
- Zajcev, J. P. (2005). Absolute and relative chronology of Scythian Neapolis in the 2nd century BC. V. F. Stolba ve L. Hannestad. (Ed.), *Chronologies of the Black Sea area in the period c. 400-100 BC* (Black Sea Studies 3) içinde (259-273). Aarhus University Press.
- Zhuravlev, D., Demidenko, S. V. ve Trejster, M. (1997). Kruglij Kurgan: Eine gesamtvorlage des materials aus den grabungen des Barons V.G. von Tiesenhausen. *Eurasia Antiqua* 3, 409-435.

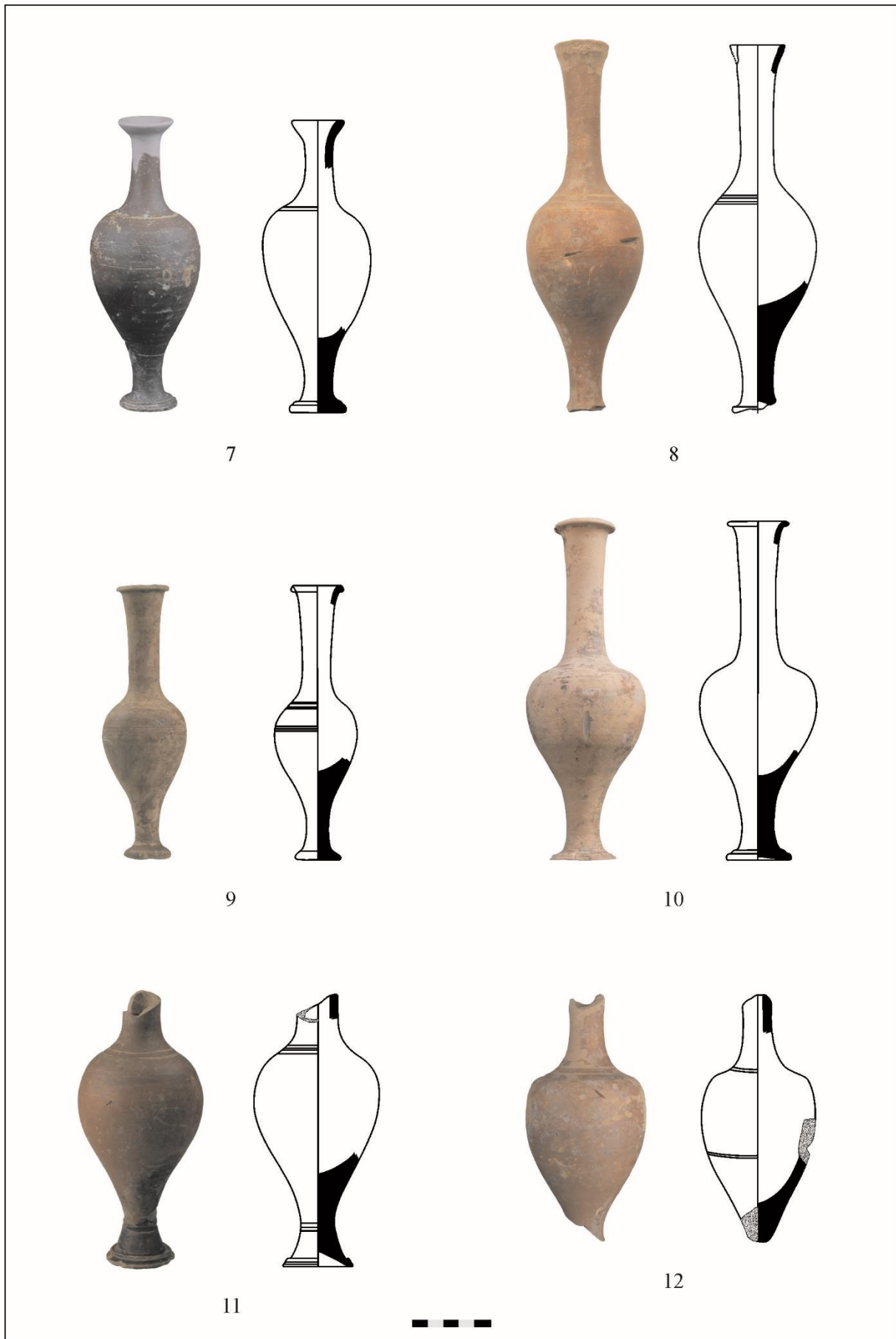
Resim 1: Kurul Kalesi genel görünüm.

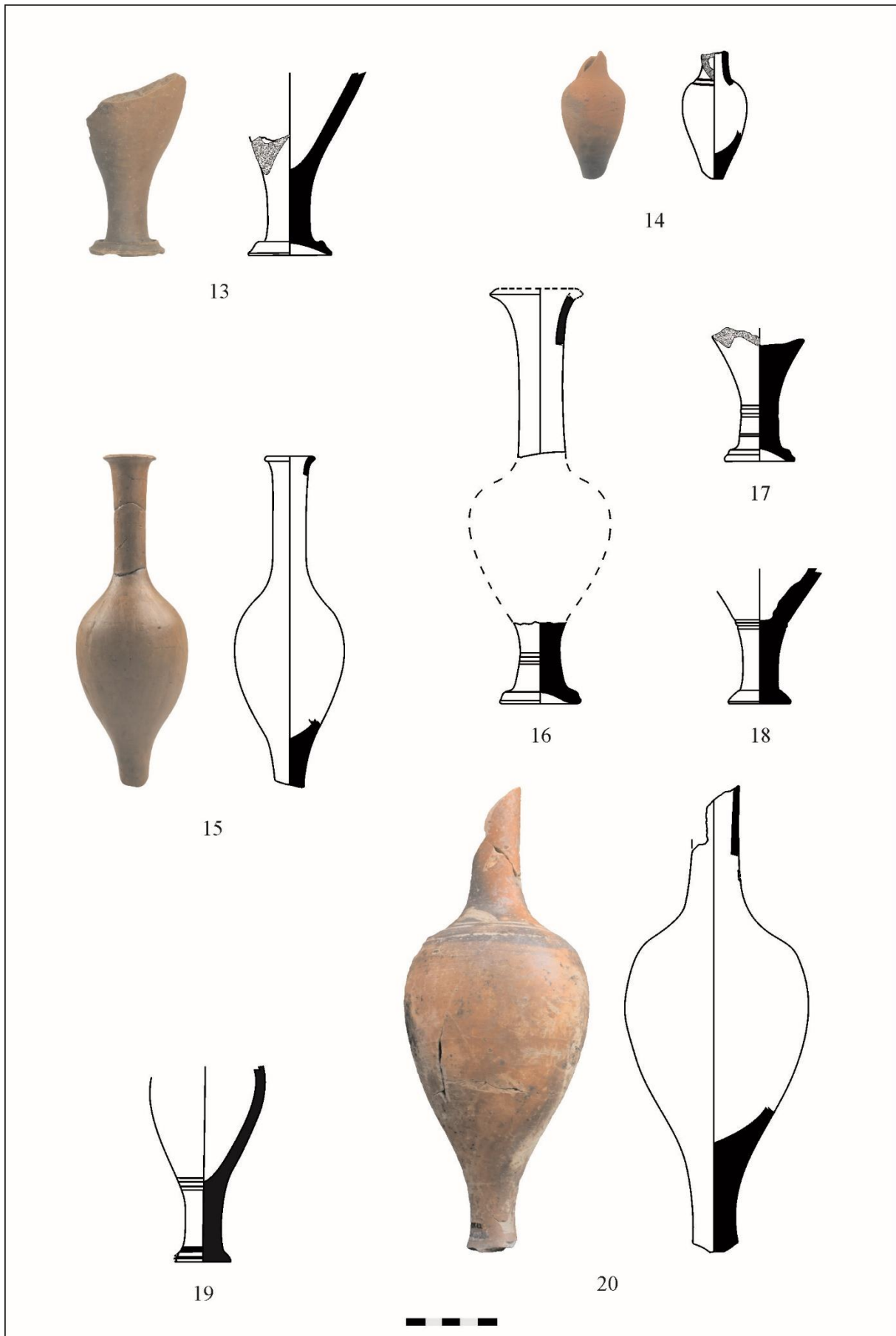
Resim 2: Kurul Kalesi yerleşim planı.

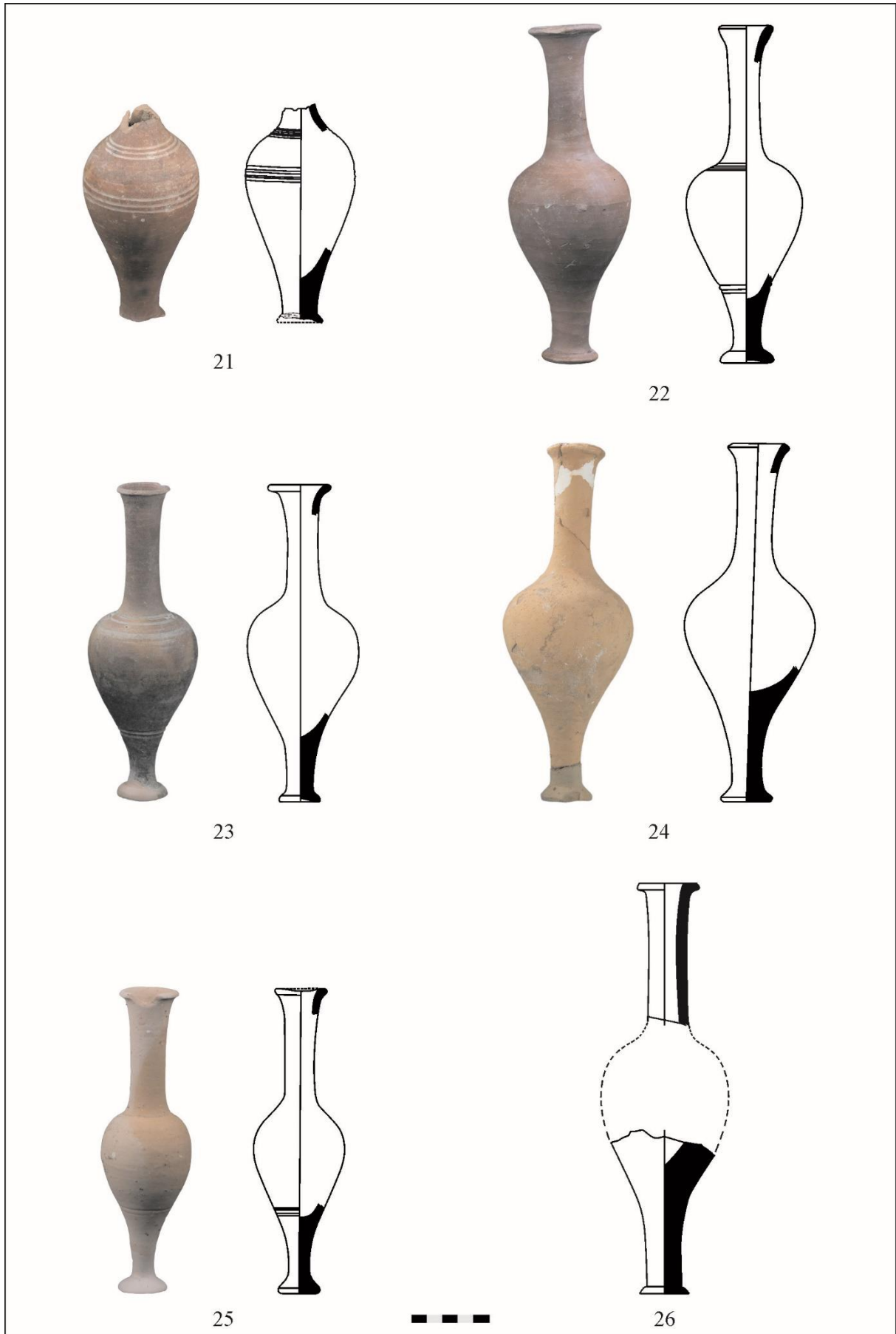
Levha 2

Levha 3

Levha 4

Levha 5